

Co każdy powinien wiedzieć o poprawności językowej?

Starter:

- fotografia współczesna; kultura osobista i jej związek z kulturą języka; polecenie odwołujące się do wiedzy ucznia;

Rozdział: Do przeczytania

- pojęcie kultury języka, normy językowej, normy skodyfikowanej, normy zwyczajowej, normy wzorcowej i normy użytkowej (potocznej); tabela ilustrująca dwa poziomy normy językowej; zagadnienie innowacji językowej i błędu językowego; tabela interaktywna wyróżniająca typy błędów językowych; wyjaśnienie zjawiska mody językowej;

Rozdział: Zadaniowo

- dwadzieścia dwa ćwiczenia interaktywne (wskazywanie błędów, wpisanie poprawnej formy, nazywanie błędów, wskazywanie tautologii i pleonazmów, wskazywanie błędów frazeologicznych, językowych; dziewiętnaście ćwiczeń otwartych (dwa związane z zamieszczonymi fotografiami); ćwiczenie interaktywne słowa kluczowe;

Co każdy powinien wiedzieć o poprawności językowej?

Język

Źródło: Pixabay, fotografia barwna, domena publiczna.

Na kulturę osobistą człowieka składają się znajomość obyczajów i reguł grzeczności, a także umiejętność zachowania się w różnych sytuacjach, np. przy stole podczas przyjęcia, w pracy, w szkole. Kultura osobista związana z komunikacją nosi nazwę kultury języka. Znajomość jej zasad przydaje się zarówno w mówieniu (np. podczas rozmowy telefonicznej), jak i w pisaniu (np. w trakcie pisania e-maila).

Aby zrozumieć poruszane w tym materiale zagadnienia, przypomnij sobie:

- wyrazy lub wyrażenia, którymi możesz zastąpić połączenie językowe *kultura osobista*;

- co oznacza wyrażenie *savoir-vivre*. Sprawdź, jak je wymawiamy i z jakiego języka pochodzi w *Wielkim słowniku poprawnej polszczyzny PWN*, pod red. A. Markowskiego.

Do przeczytania

Kulturę języka możemy rozumieć dwojako. Po pierwsze jest to dział językoznawstwa, który zajmuje się poprawnością i stosownością językową, a także etyką i estetyką wypowiedzi. Po drugie to umiejętność poprawnego, stosownego, etycznego i estetycznego posługiwania się językiem.

Zbiór zasad, które określają, jak posługiwać się środkami językowymi, nosi nazwę **normy językowej**. Jeśli te reguły są sformułowane lub spisane przez językoznawców, to nazywamy je **normą skodyfikowaną**. Gdy natomiast uznawane są przez dane społeczeństwo za poprawne, to określa się je jako **normę zwyczajową** lub **normę językową**. Przykładem bardzo dobrze skodyfikowanej normy może być norma ortograficzna – tworzy ją bowiem zbiór zasad pisowni. Trudno natomiast skodyfikować normę leksykalną. Trzeba też odróżnić **normę wzorcową**, czyli zestaw zasad, które obowiązują w sytuacjach oficjalnych i są zgodne z tradycją językową oraz regułami gramatycznymi i leksykalnymi, od **normy użytkowej** (potocznej), czyli od zbioru zasad dopuszczalnych w sytuacjach nieoficjalnych, w kontaktach swobodnych. Norma użytkowa jest mniej rygorystyczna niż wzorcowa, co dotyczy zwłaszcza wymowy. Różnicę między poszczególnymi poziomami normy może obrazować sposób akcentowania wyrazów zakończonych na -ika lub -yka. Aby przestrzegać normy wzorcowej, powinniśmy akcentować je na trzecią sylabę od końca (matematyka, logika, fizyka), na poziomie normy użytkowej dopuszczalny jest natomiast akcent na przedostatniej sylabie (matematyka, logika, fizyka). Kilka innych przykładów potwierdzających istnienie dwóch poziomów normy językowej zawiera poniższa tabela.

Formy pożądane w normie wzorcowej	Formy akceptowane w normie użytkowej
Przeczytaj tę książkę.	Przeczytaj tą książkę.
wołu (D. lp)	woła (D. lp)
e-mail	mejl
pięcioro szczeniąt	pięć szczeniąt
wysłać SMS	wysłać SMS-a

Nie oznacza to oczywiście, że wszelkie odchylenia od normy wzorcowej są dopuszczalne w normie użytkowej. Na przykład N. lm. wyrazu *dziecko* – *dzieciami* nie jest aprobowany ani w normie wzorcowej, ani w użytkowej.

Czasami jednak nie można jednoznacznie stwierdzić, czy dana forma jest poprawna, czy niedopuszczalna. O jej akceptacji decyduje bowiem sytuacja komunikacyjna – inaczej

mówiąc: pewne formy mogą być akceptowane w sytuacjach nieoficjalnych, czyli na poziomie normy użytkowej.

Z tego, co powiedzieliśmy do tej pory, wynika, że poprawna wypowiedź lub forma językowa to taka, która jest zgodna z normą językową.

Wszystkie odstępstwa od normy nazywamy **innowacjami językowymi**. Część z nich można usprawiedliwić. Istnieją bowiem takie zjawiska w języku, które są uzasadnione, gdyż służą na przykład nazwaniu nowo wynalezionych przedmiotów. Czasami normy łamane są również przez pisarzy, ale działanie to jest świadome: służy kreacji literackiej. Z innowacjami spotykamy się też w różnych wypowiedziach, których celem jest przyciągnięcie uwagi odbiorców, np. w reklamach lub nagłówkach prasowych. Nieuzasadnione i nieświadome naruszenie normy określamy natomiast jako **błąd językowy**.

Wyróżniamy kilka typów błędów językowych.

Błąd ortograficzny

Błąd ortograficzny to niewłaściwy zapis wyrazu lub wyrażenia, inaczej mówiąc, naruszenie normy ortograficznej, na którą składają się m.in. zasady pisowni ó i u, ch i h, użycia wielkiej i małej litery, a także pisowni łącznej i rozdzielnej (np. różnych części mowy z partykułą nie). Zapoznając się z regułami pisowni, trzeba też zapamiętywać wyjątki od tych reguł. Oto przykład zdania, w którym pojawiają się cztery błędy ortograficzne: *Na ulicy topolowej znajdowały się dwie zepsóte lampy, które nieułatwiały życia mieszkańcą.* (poprawna wersja zdania to: *Na ulicy Topolowej znajdowały się dwie zepsute lampy, które nie ułatwiały życia mieszkańcom.*)

Błąd interpunkcyjny

Błąd interpunkcyjny to pominięcie lub nieuzasadnione użycie takich znaków, jak przecinek, kropka, średnik, dwukropek, myślnik, cudzysłów, wykrzyknik i znak zapytania. Na przykład w zdaniu: *Nie umiałam mu doradzić które buty założyć do jasnych spodni?* brakuje przecinka, a także zbędny jest znak zapytania (poprawna wersja zdania: *Nie umiałam mu doradzić, które buty założyć do jasnych spodni.*)

Błąd fonetyczny

Błąd fonetyczny to naruszenie normy w zakresie wymowy. Tego typu uchybienia dotyczą m.in.:

a) Nieprawidłowej wymowy samogłosek nosowych, np. *ą* i *ę* przed głoskami *l* i *ł* tracą swoją nosowość, więc powinny być wymawiane jako *o* i *e*, czyli poprawna wymowa

wyrazów wzięli i wyjął to [wzięli] i [wyjął], a nie [wzięli] i [wyjął].

b) Upraszczenia grup spółgłoskowych, np. wyrazy *trzeba*, *jabłko*, *jest* czasami błędnie są wymawiane jako [czeba], [japko], [jes].

c) Niewłaściwego akcentu, np. pedag**o**gika, pisa**li**byście, **o**siemset zamiast pedag**o**gika, pisa**li**byście, **o**siemset.

Błąd fleksyjny

Błąd fleksyjny jest związany z:

a) Wyborem niewłaściwej formy wyrazu (np. *ten pomarańcz* zamiast *ta pomarańcza*).

b) Błędą odmianą wyrazów lub wyborem nieodpowiedniej końcówki (np. *psowi* zamiast *psu*).

c) Odmienianiem wyrazów nieodmiennych (np. *Nie dodała do ciasta kakała.*, zamiast *Nie dodała do ciasta kakao.*)

d) Nieodmienianiem nazw odmiennych. m.in. wielu nazwisk (*Nie wymienił Tadeusza Kościuszko.*, poprawnie: *Nie wymieniał Tadeusza Kościuszki.*)

e) Nieuwzględnianiem oboczności tematycznych (np. *Zatrzymaliśmy się w leśnym zajeździe.*, zamiast *Zatrzymaliśmy się w leśnym zajeździe.*)

Błąd słowotwórczy

Błąd słowotwórczy to wybór niewłaściwego przyrostka lub przedrostka, np. *balonek* zamiast *balonik*.

Błąd składniowy

Błąd składniowy to niepoprawne łączenie wyrazów w wypowiedzeniu, czyli m.in.:

a) Naruszenie związku zgody (*Po podwórku biegali pies i kot.* lub *Po podwórku biegał pies i kot.*, poprawnie: *Po podwórku biegały pies i kot.*

b) Niepoprawne tworzenie związku rzędu, np. *używać pieprz i sól* zamiast *pieprzu i soli*.

c) Niewłaściwe użycie imiesłowowego równoważnika zdania, np. *Będąc chłopcem, mama czytała mu dużo wierszy.*, poprawnie: *Będąc chłopcem, słuchał dużo wierszy czytanych przez mamę.*

d) Użycie niewłaściwego przyimka, np. *Na salę kinową nie wolno wchodzić z jedzeniem i piciem.*, zamiast *Do sali kinowej nie wolno wchodzić z jedzeniem i piciem.*

Błąd w zakresie spójności tekstu

Błąd w zakresie spójności tekstu polega na braku powiązania pomiędzy poszczególnymi wypowiedziami. Przejawia się to często w braku odpowiedniego wskaźnika (sygnału) zespolenia, na przykład zaimka. Czasami wyraźnie też brakuje powtórzenia podmiotu poprzedniego zdania, choćby w postaci jego synonimu. Błędy tego typu są też skutkiem rezygnacji z zaznaczenia relacji łączącej kolejne zdania, np. wynikania lub przeciwstawności.

Błąd słownikowy

Błąd słownikowy (leksykalny) to naruszenie normy w zakresie posługiwania się słownictwem. Tego typu uchybienia najczęściej polegają na:

- a) Użyciu w wypowiedzi słowa w niewłaściwym znaczeniu, np. *Moja ciocia sprzedaje dziecinne ubrania.* zamiast *Moja ciocia sprzedaje dziecięce ubrania.*
- b) Użyciu konstrukcji, w której oba składniki mają to samo znaczenie, a więc jeden z nich można pominąć. Taki błąd, w którym jeden z wyrazów jest nadrzędny w stosunku do drugiego, nazywamy pleonazmem, np. *cofać się do tyłu, bardziej zaradniejsza,* zamiast *cofać się, zaradniejsza.* Jeśli natomiast dwa wyrazy łączą stosunki współrzędności, to mówimy o tautologii, np. *Wziął udział w konkursie ze względu na jego dużą rangę i prestiż,* poprawnie: *Wziął udział w konkursie ze względu na jego dużą rangę.* lub *Wziął udział w konkursie ze względu na jego prestiż.* Tautologiczne pary tworzą też np.: *śliczni i piękny, trend i moda.*
- c) Nadużywaniu wyrazów modnych, w tym również obcych, które mają odpowiedniki w języku polskim, np. *ekologiczny, generacja, fajny, kultowy.*
- d) Nadawaniu wyrazom nowych znaczeń, np. używanie wyrazu dokładnie w znaczeniu potwierdzenia. Taki mechanizm najczęściej wynika z kopiowania zwyczajów charakterystycznych dla języków obcych.

Błąd frazeologiczny

Błąd frazeologiczny to niewłaściwe użycie stałych połączeń wyrazowych, czyli frazeologizmów. Wynika na ogół z nieznaności znaczenia frazeologizmu, np. *Stał sztywno jakby połknął bakcyła.* (*połknąć bakcyła* to znaczy *stać się gorącym zwolennikiem czegoś*); w tym zadaniu poprawne będzie natomiast użycie zwrotu *połknąć kij.* Naruszenie normy frazeologicznej bywa też konsekwencją nieznaności form stałych połączeń, np. *nie zasypać gruszek w popiele, jęczyczek uwagi, wyskoczył jak Filip z konopi* zamiast *nie zasypiać gruszek w popiele, jęczyczek u wagi, wyskoczył jak filip z konopi.*

Błędy frazeologiczne mogą być efektem:

- a) wymiany jakiegoś elementu, np. trudny orzech do zgryzienia zamiast twardy orzech do zgryzienia,*
- b) kontaminacji, czyli skrzyżowania dwóch frazeologizmów, np. biedny jak mysz pod miotłą powstało z połączeń: biedny jak mysz kościelna oraz siedzieć cicho jak mysz pod miotłą,*
- c) zmiany formy fleksyjnej, np. stawać na głowach zamiast stawać na głowie.*

Błąd stylistyczny

Błąd stylistyczny to niewłaściwe użycie środków językowych w danej sytuacji komunikacyjnej – inaczej mówiąc, wynika on z niedostosowania wyrazów i form gramatycznych do funkcji wypowiedzi oraz charakteru odbiorcy. Najczęściej jest efektem stosowania elementów potocznych w wypowiedziach oficjalnych (*Panie Profesorze, niech mnie pan zwolni z lekcji, bo rozbiera mnie jakieś straszliwe choróbko.*) lub szablonów (utartych wyrażen) typowych dla stylu urzędowego w komunikacji codziennej (np. *Babciu, czy wiesz, że w dniu wczorajszym wspólnie z małżonkiem w końcu zakupiliśmy odbiornik telewizyjny?*) Błędy stylistyczne świadczą o niewystarczającej sprawności (stosowności) językowej nadawcy.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Błędy ortograficzne i błędy interpunkcyjne to inaczej błędy zapisu, natomiast błędy fleksyjne, słowotwórcze i składniowe to błędy gramatyczne. Błędy popełniamy z różnych powodów, m.in.:

- nie znamy zasad gramatycznych lub ortograficznych,
- nie dbamy o poprawność wypowiedzi,
- niechętnie korzystamy ze słowników, poradników językowych i nie zwracamy się do specjalistów z prośbą o rozwianie wątpliwości językowych,
- za mało czytamy, nie ćwiczymy sprawności w wypowiedzianiu się,
- bezmyślnie naśladujemy innych, ulegamy modzie językowej.

Moda językowa to zjawisko związane z nadużywaniem niektórych wyrazów. Jego przyczyną jest przekonanie o atrakcyjności pewnych słów, a skutkiem – zubożenie języka. Do modnych wyrazów, używanych często niezgodnie z ich pierwotnym znaczeniem, można zaliczyć takie słowa, jak: *dokładnie* (w znaczeniu „właśnie”, „tak”), *globalny*, *kultowy*, *ekstremalny*. Nadużywamy też stałych połączeń wyrazowych. Wśród szablonowych wyrażen wskażmy następujące: *nowa formuła*, *odbyć rozmowę*, *owocna współpraca*, *szereg osiągnięć*, *inicjatywa oddolna*, *sprostac wyzwanie*.

Zadaniowo

Ćwiczenie 1

Połącz pojęcia z definicjami.

stosowność językowa

zgodność wypowiedzi z normą językową

etyka słowa

dbałość uczestników komunikacji o prawdę, szczerość, szacunek i życzliwość wobec siebie

estetyka słowa

umiejętność wyboru odpowiedniego stylu, adekwatnego do sytuacji, celu wypowiedzi i cech odbiorcy

poprawność językowa

umiejętność tworzenia pięknych tekstów, niewywołujących negatywnych skojarzeń

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Spośród podanych zbiorów wybierz ten, w którym ukrył się błąd w zapisie.

☐ sówka, parówka, kartkówka

☐ klasówka, skuwka, wiatrówka

☐ motorówka, zasówka, malinówka

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Spośród podanych zdań zaznacz to, w którym jest błąd.

☐ Nad morzem często jest wietrznie.

☐ Moja koleżanka ma wieczne zmartwienia.

☐ Jesteś malkontentem, bo wietrznie narzekasz.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Spośród podanych wyrażenń wybierz, które jest zapisane poprawnie.

☐ chart ducha

☐ hard ducha

☐ hart ducha

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Maja kończy osiemnaście lat. Spośród podanych napisów na jej torcie urodzinowym zaznacz, który jest poprawny.

☐ Dla Mai z okazji urodzin.

☐ Dla Maji z okazji urodzin.

☐ Dla Maii z okazji urodzin.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Spośród podanych zapisów daty wybierz ten, który jest niepoprawny.

☐ 28.05.2014

☐ 28 V 2014

☐ 28.V.2014

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Spośród podanych zapisów wybierz ten, który jest poprawny.

☐ Mój kuzyn należy do Gopru.

☐ Mój kuzyn należy do GOPRU.

☐ Mój kuzyn należy do Gopr-u.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Spośród podanych zbiorów zaznacz ten, w którym znalazł się błąd w zapisie.

☐ półwysep iberyjski, pustynia Sahara, Morze Bałtyckie

☐ półwysep Peloponez, Pustynia Błędowska, Morze Czerwone

☐ półwysep Hel, pustynia Gobi, Morze Czarne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Zaznacz poprawną wersję zdania pod względem interpunkcyjnym.

☐ Sądzę, że za dużo pracujesz, i uważam że wynikną z tego kłopoty.

☐ Sądzę, że za dużo pracujesz i uważam, że wynikną z tego kłopoty.

☐ Sądzę, że za dużo pracujesz, i uważam, że wynikną z tego kłopoty.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Zaznacz niepoprawną wersję zdania pod względem interpunkcyjnym.

☐ Musiało się to wydarzyć – o ile pamięć mnie nie myli – dwa lata temu.

☐ Musiało się to wydarzyć, o ile pamięć mnie nie myli, dwa lata temu.

☐ Musiało się to wydarzyć, o ile pamięć mnie nie myli dwa lata temu.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 1

Przed przystąpieniem do pracy w parach samodzielnie zredaguj dyktando ortograficzne, składające się z 5-10 zdań, ilustrujących wybraną zasadę ortograficzną. Po wykonaniu tego zadania, przystąp do pracy. W tym celu dobierz się w parę z koleżanką lub kolegą. Zadaniem jednej z osób jest odczytanie napisanego przez siebie tekstu drugiej osobie, której zadanie polega na bezbłędnym napisaniu dyktanda. Następnie, jeśli jesteś autorem tekstu, sprawdź pracę kolegi lub koleżanki, zaznaczając błędy ortograficzne i interpunkcyjne. Potem zamieńcie się rolami. Wygrywa ten, kto popełni mniej błędów.

Ćwiczenie 11

Przeczytaj poprawnie poniższe wyrazy, stosując wymowę (akcent) na poziomie normy wzorcowej.

- czterysta
- gramatyka
- projektowaliśmy
- dziewięćset
- przystrajaliby
- informatyka
- komunikowalibyście
- strzaskać
- botanika
- czytaliście

Ćwiczenie 12

Przeczytaj poprawnie poniższe wyrazy, zwracając szczególną uwagę na samogłoski nosowe.

- chcę
- robią
- wąż
- kąpiel
- rączka
- posunęła
- gęś
- gąska
- pieniądze
- ząb
- wzięli
- pięć
- chlusnęli
- gąszcz
- ulicą
- zgiął

- dziesiątka
- cielę
- wąty
- wasy
- idą
- idę
- miękki

Ćwiczenie 13

Podaj poprawną wymowę następujących wyrazów i wyrażeń, a następnie wyjaśnij, jakie jest ich znaczenie.

- dubbing
- attaché
- à propos
- emploi
- leasing
- porte-parole
- quasi
- scherzo
- surfing
- vis-à-vis

Ćwiczenie 14

Dopasuj podane formy do odpowiedniej kategorii.

Dopuszczalne w normie użytkowej

Najpierw ja ją pchełem, a potem ona mnie pchła i tak oboje się przewróciliśmy.

Niepoprawne

Dziś rano bardzo się spieszyłem i nie pościeliłem łóżka.

Wczoraj poszłem z kolegami nad Odrę.

Dawniej moi rodzice mielili kawę w młynku ręcznym.

W kuligu jechały cztery sanie.

Niestety, przesyłka została wysłana na mój stary adres.

Uczniowie pierwszych klas chętnie zostawiali po lekcjach na świetlicy.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

W podanych zdaniach wskaż błędne formy wyrazów.

Marek miał niesprawny ☐ tylni | ☐ tylny hamulec, ale postanowił jechać dalej, bo nie zdawał sobie ☐ sprawę | ☐ sprawy z zagrożenia.

☐ Moja | ☐ Mój kolega był bardzo ☐ przekonywujący | ☐ przekonujący, kiedy radził, żeby na wycieczkę, poza bluzą, ☐ wziąć | ☐ wziąć jeszcze ☐ swetr | ☐ sweter.

Żeby zdecydować się na studia pedagogiczne, ☐ czeba | ☐ trzeba po prostu ☐ lubieć | ☐ lubić dzieci.

Przysłuchiwałem się ☐ uwarznie | ☐ uważnie mojemu koledze ☐ Lewowi | ☐ Lwowi, który radził sąsiadom, by nie dawali ☐ kotu | ☐ kotowi mleka.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 16

Wskaż poprawną formę wyrazu.

Dlaczego w domu nie ma / ?

Agnieszka Radwańska świetnie gra w / .

Na weselach tańczono / .

Pracownicy nie mogli sobie poradzić z / .

Proszę o inną torbę, bo ta ma urwane / .

Proszę / , która jest godzina?

W zoo zamieszkały młode / .

/ z naszego podwórka grają w piłkę nożną.

Spotkajmy się w / o osiemnastej.

Zachwycał się / i / .

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 17

Uzupełnij tabelę.

Bezokolicznik	1 os. lp. czas teraźniejszy	3 os. lp. czas teraźniejszy
bazgrać		
	nienawidzę	nienawidzi
ssać		
żebrać		
łgać		
dygotać		
		lubi
łaskotać		

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 18

Odmień przez przypadki nazwę pomnika, który widzisz na ilustracji.

Statua Wolności

Źródło: a. nn., domena publiczna.

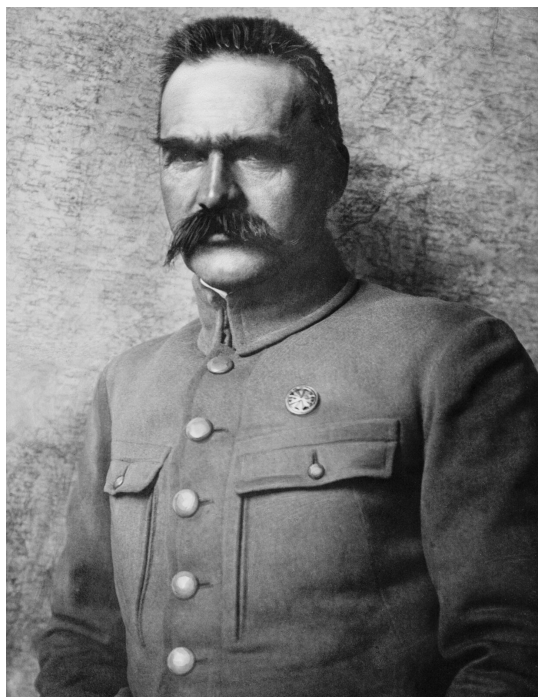
Ćwiczenie 19

Zapisz formy D. lp. i M. lm. nazwisk osób, które widzisz na zdjęciach. Wskazówek gramatycznych szukaj w słownikach i poradnikach poprawnościowych, np. w *Wielkim słowniku poprawnej polszczyzny PWN* (red. A. Markowski).

Elvis Presley [czyt. elwis preslej]

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Józef Piłsudski

Źródło: a. nn., domena publiczna.

John F. Kennedy [czyt. dżon ef kenedi]

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 20

W każdym z podanych zdań pojawia się błąd. Zaklasyfikuj go do odpowiedniej grupy.

Błędy fleksyjne

Leszno kilkanaście lat temu było stolicą województwa leszniańskiego.

Błędy składniowe

Do szarlotki używam mąkę żytnią.

Radomiacy codziennie dojeżdżali do Warszawy.

Błędy słowotwórcze

Ojciec miał zaufanie dla swoich synów.

Bardzo lubił kaszę manną.

Maja i Agata poszli na wycieczkę.

W lodówce został tylko jeden plastr szynki.

Ćwiczenie 21

Uzupełnij tabelę poprawnymi formami.

Niepoprawna forma	Poprawna forma
Bardzo lubił kaszę manną.	
Radomiacy codziennie dojeżdżali do Warszawy.	
Do szarlotki używam mąkę żytnią.	
Maja i Agata poszli na wycieczkę.	
Leszno kilkanaście lat temu było stolicą województwa leszniańskiego.	
Ojciec miał zaufanie dla swoich synów.	
W lodówce został tylko jeden plastr szynki.	

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o.

Ćwiczenie 22

W poniższych zdaniach wskaż wyrazy modne i zastąp je mniej popularnymi.

- Zarówno politycy lewicy, jak i prawicy prowadzili agresywną kampanię wyborczą.
- Pobliskie fabryki generowały dużo zanieczyszczeń.
- Prezydentem miejscowego klubu szachistów został Jan Nowak.
- Czy kraje byłego bloku komunistycznego mają szansę pełnić znaczącą rolę w Europie?
- Największym wyzwaniem dla pierwszoklasistów jest pisanie.

Ćwiczenie 23

Poniższe nadużywane w polszczyźnie wyrazy obce zastąp ich rodzimymi odpowiednikami (mogą być nimi wyrazy lub wyrażenia).

- consensus
- defensywa
- dialog
- ekipa
- lider
- kreatywny
- demonstrować
- serwować
- ranking
- monitorować
- transza
- restrukturyzacja

Ćwiczenie 24

Zastąp przymiotnik *poważny* innym wyrazem, tak aby w każdym wyrażeniu użyć innego synonimu.

- poważny wzrost cen energii elektrycznej
- poważne sukcesy sportowe
- poważna różnica poglądów
- poważne poparcie w wyborach
- poważna choroba

Ćwiczenie 25

Uzupełnij zdania. Dopasuj podane poniżej wyrazy.

Choć Nowakowie mają córkę i syna, chcą jeszcze jedno dziecko. Kiedy powiększy im się rodzina, będą potrzebowali więcej miejsca, dlatego postanowili strych.

Wydarzenia historyczne stanowią często w historii literatury polskiej. Szczególnym jej okresem były czasy PRL-u, w których pisarze nie mogli swobodnie wyrażać myśli ze względu na obowiązującą wówczas .

Opiekował się nim ojciec, a na resztę rodziny nie mógł liczyć.

Którego z – Jana, Marka, Mateusza czy Łukasza – bardziej doceniają współcześni , czyli luteranie lub metodyści?

ewangelicy

zaadoptować

bynajmniej

zaadaptować

cezurę

cenzurę

przynajmniej

ewangelistów

Zródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 26

Ułóż dwa zdania: w jednym wykorzystaj wyraz *formować*, a w drugim – *formułować*.

Polecenie 2

Zgromadź jak najwięcej pleonazmów (związek wyrazowy, w którym jedna część wypowiedzi zawiera treść występującą również w drugiej) pojawiających się w codziennej komunikacji. Zanotuj je.

Ćwiczenie 27

Przyporządkuj podane wyrażenia do tautologii i pleonazmów.

Tautologie

Pleonazmy

tradycyjny zwyczaj

klimat i atmosfera lekcji

radosny i wesoły człowiek

wspólna kooperacja

eksport zagraniczny

schodzić w dół

wzajemna współpraca

powszechnie używany wszędzie

Ćwiczenie 28

Wskaż zdania, które nie zawierają tautologii ani pleonazmu.

- ☐ Efektywne i efektowne działania nie oznaczają tego samego.
- ☐ Krystyna miała w szafie trzy kapelusze koloru brązowego.
- ☐ Adam bezgranicznie ufał Markowi i ślepo mu wierzył.
- ☐ W ubiegłym roku największe bezrobocie odnotowano w miesiącu wrześniu.
- ☐ Rodzice byli zadowoleni i dumni ze swojego syna.
- ☐ Kamil nigdy nie odkładał na później obowiązków.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 29

Przyporządkuj błędy frazeologiczne do odpowiedniej kategorii.

Wymiana elementu

dwa grzyby w barszczu

dama w czyimś sercu

Zniekształcenie frazeologizmu

iść po najmniejszej linii oporu

wtrącić swoje dwa grosze

uchylić rąbek tajemnicy

Zmiana formy fleksyjnej

raz krowie śmierć

Sodomia i Gomoria

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 30

Popraw wszystkie błędy frazeologiczne z powyższego ćwiczenia. Zapisz wyrażenia poprawne.

Ćwiczenie 31

Podaj dwa frazeologizmy, które skrzyżowano w poniższych zwrotach.

nikt nie jest sędzią we własnym kraju = nikt nie jest +

koński pęd = +

wyrzucać pieniądze na wiatr = +

odgrywać funkcję = +

odnieść porażkę = +

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 32

W każdym z podanych zdań wskaż niewłaściwie użyty frazeologizm, a następnie wyjaśnij jego znaczenie i ułóż z nim poprawne zdanie.

- W tegorocznym maratonie zwyciężył Kenijczyk, który doskonale rozegrał bieg taktycznie, to znaczy już od początku gonił w piątkę.
- Z pokoju wychodziło niewielkie okienko na północ. Nic więc dziwnego, że był ciemny jak tabaka w rogu.
- W drodze powrotnej, przejeżdżając przez Wieczne Miasto, przed południem zwiedzili Luwr, a po południu udali się do Wersalu.

Polecenie 3

Podczas lektury prasy w formie papierowej lub online zgromadź pięć przykładów nagłówków prasowych, w których zawarto innowacje frazeologiczne. Wynotuj je.

Polecenie 4

Zacytuj pięć haseł reklamowych, w których zawarto innowacje frazeologiczne.

Ćwiczenie 33

Określ, które z poniższych wyrażeń należy uznać za szablonowe, a następnie zastąp je innymi wyrażeniami.

- Na dzień dzisiejszy nie widzę możliwości spłaty długów.
- Proszę o pozytywne zaaprobowanie mojego wniosku.
- Proszę dokonać wpłaty do dnia 25. bieżącego miesiąca.
- Z okazji imienin życzymy Ci zdrowia, szczęścia i pomyślności.

Ćwiczenie 34

W podanych tekstach wskaż błędy spójności wypowiedzi. Wyjaśnij, na czym polegają i popraw je.

- Dzisiaj nauczyciele wystali uczniów z harcerzami na wycieczkę. Wrócili zadowoleni.
- Kamila była przeziębiona. Długo trenowała na lodowisku.
- Nastolatkę ujęła policja. Usiłowała zbiec z miejsca przestępstwa. Obezwładniła kasjerkę i zastraszyła klientów banku.

Ćwiczenie 35

W podanych zdaniach zaznacz błędy językowe.

☐ czerwony

W każdym bądź razie kandydat na ten kierunek studiów musi umieć rozmawiać z dziećmi.

Kiedy wychodzę na dwór, zawsze najpierw ubieram kurtkę, a dopiero potem buty.

W prognozach pogody usłyszał, że za wyjątkiem Dolnego Śląska w całej Polsce będzie wiał silny wiatr.

Dopiero drużynowy położył kres ostateczny jego działaniom.

Marcin wciąż jeszcze nie wysłał zgłoszenia na konkurs recytatorski.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 5

Utwórz dokument elektroniczny, w którym będziesz gromadzić błędy dostrzeżone podczas lektury prasy lub usłyszane w trakcie oglądania telewizji i słuchania radia. Staraj się błędy notować wraz z kontekstami (najlepiej - całe zdanie). Pamiętaj o przytaczaniu źródła, a więc o uwzględnieniu informacji: kto, kiedy i w jakim medium popełnił błąd.

Polecenie 6

Określ, jakiego typu błędy językowe popełniasz najczęściej oraz jakie typy błędów zdarzają się twoim bliskim. Porozmawiaj o tym, dzieląc się swoimi spostrzeżeniami.

Ćwiczenie 36

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.